

18. LEKCE

PUTOVÁNÍ DO ZASLÍBENÉ ZEMĚ

Z otroctví ke svobodě: cesta přes poušť

Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium – zbývající čtyři knihy Pentateuchu – vypravují o potomcích Jákoba, jejich zotročení v Egyptě a následném osvobození. Popisují podrobně strastiplnou cestu pouští a zkušenosti se smlouvou, již uzavřel Bůh se svým lidem. Na samém konci tohoto putování se nachází země zaslíbená. Dozvídáme se zde o čtyřiceti letech života izraelského národa, jenž postupně objevuje a poznává svého Boha.

Vyjítí z Egypta spadá s největší pravděpodobností do druhé poloviny 13. stol. př. Kr. Stěžejním tématem těchto čtyř knih je cesta izraelského lidu pouští rozkládající se na Sínajském poloostrově mezi Egyptem a zemí Kanaan. Jedná se o oblast nepísčité, vyprahlé a zcela neobydlené pouště, kde křoviny a tráva vyrůstají pouze v období dešťů.

Jako ústřední postava zde vystupuje Mojžíš, vůdce a zákonodárce, prostředník mezi Bohem a Izraelem. Mojžíš přijal poslání osvobodit izraelský lid z egyptského otroctví. Tento národ provede pouští až na práh zaslíbené země.

Právě na této cestě na důkaz své moci a nezměrné trpělivosti uzavře Bůh s Izraelem smlouvu skrze svého prostředníka Mojžíše.

Izraelský lid si uvědomí, že je Bohem vyvoleným národem, jemuž byly dány přísliby.

Knihy rovněž obsahují veškeré zákonodárství v Izraeli, jak se postupně rozvíjelo od prvních zásad ustanovených Mojžíšem.

EXODUS

Exodus je Druhou knihou Mojžíšovou a její název doslova znamená „Vyjití“.

Knihy popisuje přesný sled událostí, které se sebehly před oním zázračným vyjitím z Egypta, a samotné putování pouští.

První část (kap. 1-18) pojednává o osvobození lidu Izraele a o počátku cesty pouští, druhá (kap. 19-40) se zmiňuje o smlouvě uzavřené mezi Bohem a Izraelem, ryzím to a skutečném jádru židovské víry.

V první části se dozvídáme, kterak byli Hebrejové v Egyptě utlačováni, neboť egyptští vládcové se snažili zamezit expanzi zotročeného lidu a naplnění Mojžíšova poslání. Mojžíš – předurčený k tomu, aby se stal osvoboditelem – je jako zázrakem zachráněn před smrtí a vychován na faraónově dvoře. **Po nuceném útěku z Egypta se usadil v midjánské zemi. Na Boží hoře, Chorébu (pohoří Sínajského poloostrova) se poprvé setkává s Hospodinem, jenž o sobě říká: „JSEM, KTERÝ JSEM.“** Ten ho oslovil z nitra plápolajícího ohně v trnitém keři. Zde Mojžíš od Hospodina přijme poslání vyvést své bratry z egyptského otroctví.

Začíná tak Mojžíšův návrat do Egypta, kde narazí na faraónův tvrdý odpor. Zemi proto postihne deset ran. **Tehdy izraelský národ pozná, jak velká je Hospodinova moc.** Hebrejové opustí Egypt a pronásledování egyptským vojskem přejdou s Boží pomocí Rákosové (Rudé) moře. Před nimi se sice otevře, ale pro pronásledovatele se stane místem záhuby.

Izraelský lid je na své cestě k hoře Sínaj veden samotným Bohem. Bůh také bez prodlení poskytne svému hladovějícímu a žízňivému lidu vše potřebné pro přežití – sešle jim manu a napojí je vodou. Pro lid navyklý na život v otroctví, který se musí naučit žít ve svobodě a důvěřovat Bohu, je tato cesta zpočátku velmi nesnadná. Průběh této cesty bude poznamenán mnoha zkouškami a nevěrností, na niž Hospodin odpoví trpělivostí, ale i hněvem a tresty. Mojžíš jako prostředník jedná ku prospěchu lidu a zároveň obhájí Boží zájmy.

Ústřední téma druhé části knihy Exodus je **vyprávění o uzavření smlouvy s Bohem.** Hospodin se zjeví všemu lidu na hoře Sínaj (Chorébu) a předá Mojžíšovi desky zákona, deset přikázání (*Dekalog*), na nichž se bude zakládat veškerá budoucí legislativa v Izraeli. Kromě toho Bůh stanoví další morální a bohoslužebné předpisy k řízení společenského a náboženského života celého národa.

Ve 24. kapitole je slavnostním způsobem uzavřena smlouva skrze krev přinesených obětí. Následují rozmanité bohoslužebné předpisy, směrnice k uvádění kněží do úřadu a pokyny ke stavbě Božího příbytku či svatyně, stanu setkávání, v němž Bůh zjevuje svou přítomnost a kde bude promlouvat k Mojžíšovi (Ex 24-31).

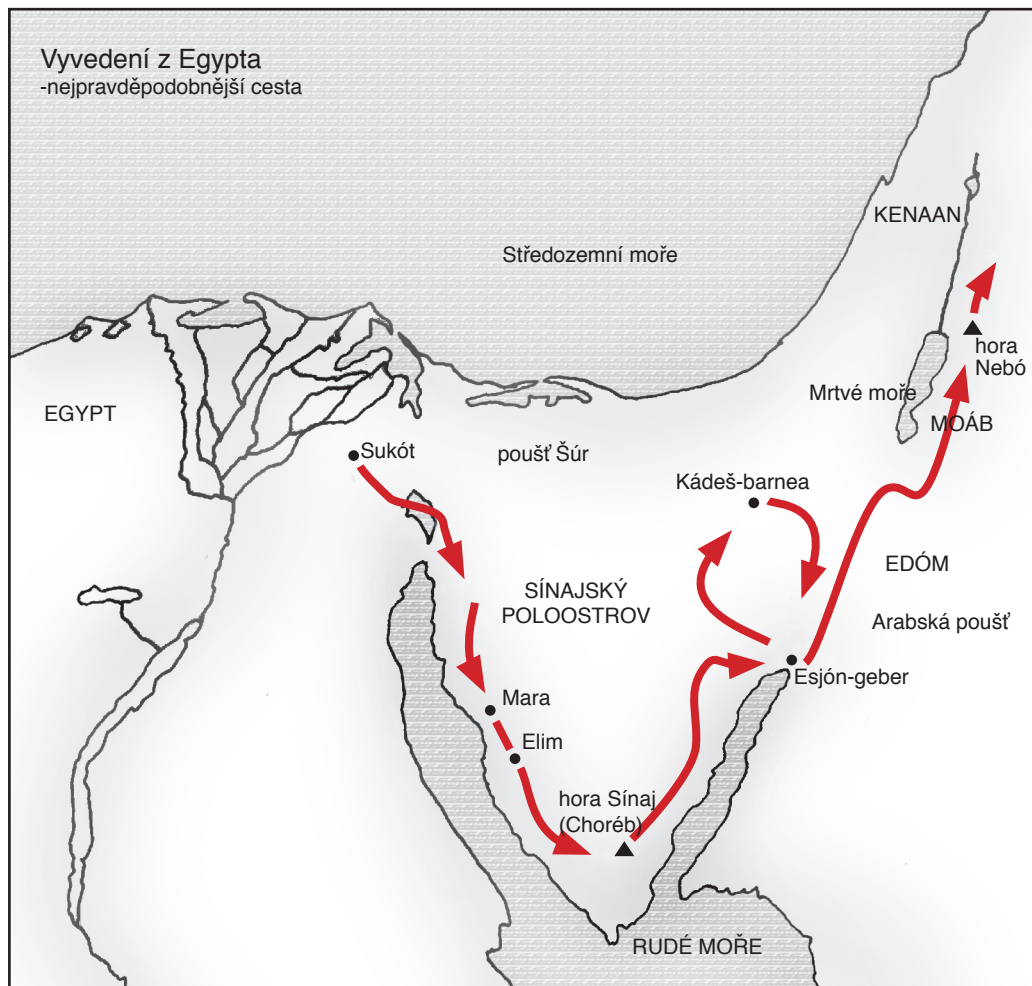
Popis stavby stanu setkávání najdeme v kapitolách 35-40.

Kapitola 32 se zmiňuje o velikém hříchu, jehož se dopustil izraelský národ, protože si odlišil

BKš
Biblická korespondenční škola
Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň
Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
Fax: 373 729 721
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz

sochu zlatého býčka a začal se mu klanět a přinášet oběti. Hospodin vzplanul hněvem a rozhodl se s lidem skoncovat. Díky následné Mojžíšově vroucí prosbě Bůh lidu odpustí a obnoví s ním smlouvu.

Sledujeme-li v knize Exodus průběh událostí, vryjí se nám do paměti stěžejní okamžiky, které poznamenaly život Izraele – osvobození, hod beránka, smlouva a zlatý býček.

1. Osvobození

Hovořit o osvobození znamená zdůraznit věrnost a moc Boží, ukázat Boha věrně dodržujícího sliby dané praotcům, Boha, jenž vyvádí lid z otroctví a přivádí jej do zaslíbené země. V tomto osvoboditelském působení Bůh volá svůj lid k uzavření věčné smlouvy. Izrael se tak stane Božím lidem a Hospodin Bohem Izraele.

Izraelité museli v Egyptě vykonávat nucené práce. Navzdory mnohdy nelidským podmínkám se co do počtu rozrostli natolik, že ohrožovali stabilitu egyptského trůnu. Proto faraón vydal nařízení zabít všechna hebrejská novorozeňata mužského pohlaví.

Božím zásahem je zachráněn malý Mojžíš, jenž je v nilském rákosí nalezen v košíku otrokyní faraónovy dcery, která si ho pak adoptuje. **Mojžíši se tak dostane egyptské výchovy u královského dvora** v domě samotného faraóna. **Nikoho ani nenapadne, že se vlastně započíná dílo osvobození.**

Bůh prostupuje celou historii, prozřetelně řídí veškeré dění, přičemž Boží všudypřítomnost mnohdy lidské mysli uniká a zůstává zahalena neproniknutelným závojem.

Všechno je podřízeno službě Bohu a jeho dílu, dokonce i faraón a jeho dům (srov. Ex 2,1-10).

Mojžíš zůstane ve faraónově domě čtyřicet let.

Když dospěje, odhalí svůj pravý původ, čímž vstoupí do nové etapy svého života. Při záchraně jednoho ze svých krutě týraných bratrů usmrtí egyptského dozorce. Před trestem prchá do země Midján, nacházející se v jižní oblasti Sínajského poloostrova. Tady se

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
Fax: 373 729 721
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz

setká s pohanským knězem Jitrem (Reúelem) a ožení se s jeho dcerou Siporou. **Stane se pastýřem a povede kočovný život.**

Jednoho dne Mojžíš dovede své stádo až za step a dostane se k Boží hoře. A zde se po čtyřiceti letech života pastýře setká s Bohem, promlouvajícím k němu z hořícího keře (Ex 3). Teprve v tomto okamžiku objeví Boha, který je nedostupný, ale přesto všudypřítomný a plný soucitu se svým lidem, jehož se rozhodl osvobodit. Toto setkání poznamená celý Mojžíšův život a učiní z něho osvoboditele. **Bůh mu zjeví své jméno, jméno, kterým bude pak nadále ctěn a vzýván. Toto jméno je JHVH (čteme Jahve).** Vyjádření „Já jsem, který jsem“ (Ex 3,14), jímž Bůh sám sebe definuje, označuje ideu Boha, který se nemění, je stále tentýž, to jest věrný svým příslibům navzdory nevěrnostem svého lidu. **Tak se Bůh zjevuje jako ten, kdo je schopen uskutečnit své plány, a potvrzuje, že on je jako jediný hoden důvěry.** Je taktéž Bohem praotců, Abrahama, Izáka, Jákoba; Bohem, který umí být přítelem člověka.

Tajemné Boží jméno tak nabývá mocného významu: Jhvh je ten, který je nedílnou součástí dějin lidstva a svého vyvoleného národa, jemuž dává najevo svoji přízeň.

Od 7. až do 15. kapitoly se vypráví o **Mojžíšově návratu do Egypta a o Boží moci projevující se deseti egyptskými ranami. Svádí se boj mezi Bohem Izraele a faraónem, který se zatvrdil a nechce Hebreje propustit na svobodu. Právě v tomto kontextu mají egyptské rány svůj smysl – Bůh stojí na straně svého lidu. Těchto deset ran je spojeno s přírodními fenomény či pohromami širokého dosahu. Jejich intenzita se stupňuje dle toho, jak se stupňuje síla Boží moci, která je odezvou na faraónovu zatvrdelost. Poslední rána, smrt prvorozených, shrnuje všechny předešlé a překonává je v síle a závažnosti. Bůh postihne prvorozené Egyptanů, osvobodí však Izraele, svého prvorozeného, kterého Egyptané utiskovali a zotročovali. V tomto boji Mojžíš zastupuje Boha na zemi.**

Poznámka

Od 6. stol. př. Kr. židé z úcty přestali vyslovovat jméno Jahve. Když čtenář narážel na tetragram JHVH, četl „Adonaj“, což znamená „Pán“.

Ve staré hebrejštině se nepoužívaly samohlásky, a když v 10. stol. po Kr. někteří židovští znalci zákona, masoreti, chtěli stanovit výslovnost biblických textů, přepsali pro čtenáře pod tetragram samohlásky slova „Adonaj“. To od počátku působilo problémy s výslovností, jež se v mnoha překladech Bible projevila jako „Jehovah“. Správnější výslovnost je „Jahve“.

Další jména Boha, která se v Písmu vyskytují: Elohim, El-Šaddaj (Bůh hor; mocný), El-Sabaot (Bůh zástupů; všemohoucí), Adonaj (Pán) a v řečtině Kyrios (Pán).

2. Velikonoce

Pascha (velikonoce) znamená „přechod; přeskočení“. Bůh prochází, postihuje prvorozené, ale vyhýbá se domům Hebrejů, jejichž veřeje jsou označeny krví obětovaného beránka. S tím souvisí pak přechod Rudým mořem, tzn. skutečné osvobození hebrejského lidu, který definitivně odchází z otroctví a opouští egyptskou zemi.

Hospodinův přechod je popsán v Exodu 12-13, ve stejném období se pak každoročně slaví velikonoce.

V připomínce osvobození se během staletí sloučily dvě oslavy: oslava původu pasteveckého a oslava původu rolnického.

Na jaře, dříve než pastevci vyhnali stáda (*přešli*) na letní pastviny, obětovali beránka jako přímluvné gesto a jeho krví pomazávali stanové kolíky. Tak zaháněli nebezpečí a vyprošovali si od Boha pro svá stáda plodnost. Tento obřad přechodu se zažil, získal novou interpretaci a byl prožíván ve světle události vysvobození z Egypta – Izrael se stěhoval do zaslíbené země chráněn krví z oběti.

Opět na jaře se po rovnodennosti začínalo v zemi Kanaan se žít obilovinou. Bylo zvykem odstranit z domu každý kvašený chléb připravený z mouky předchozí sklizně a po celý týden se jedl chléb z nové mouky bez příměsi kvasu (*nekvašený chléb*). I tento svátek nabyl nového významu. Připomínal Izraelitům, jak spěšně prchali z Egypta, a proto té noci neměli čas na zadělání těsta.

Velikonoce jako velmi význačný svátek pojmuly tedy další obřady, aniž by tyto byly zrušeny, aby se o to intenzivněji a uceleněji připomínal a znovu prožíval pravý význam Božího přechodu, který stojí u základu víry a existence Izraele.

Po období vyhnanství se velikonoce stanou hlavním svátkem, „svátkem svátků“. Zaujmu velmi důležité postavení jako výchovný a poučný moment, kdy otec vysvětlí-

loval dětem původ tohoto svátku. Ve 12. a 13. kapitole nacházíme popis, jak se mají velikonoce náležitě slavit, aby se zachoval jejich smysl nedotčený. Každá generace si musí uvědomit totožnost vyvoleného národa, jež Bůh v tomto historicky přesně daném okamžiku zachránil. **Osvobození je znamením Boží věrnosti a vzorem pro všechna budoucí osvobození.** Pascha Izraeli připomíná, že je jedinečným lidem se zvláštním posláním, jemuž byly dány přísliby, a že jeho Bůh je pravým Bohem, jenž působí v průběhu dějin. Velikonoce tedy stvrzují, že izraelský lid náleží Bohu. V důsledku toho se i historie stává posvátnou a zároveň je jevištěm Božího zásahu, který využívá všech prostředků ve prospěch svého lidu.

Svátky hodu beránka zjevují víru Izraele, historickou víru v konkrétního Boha, jenž vstupuje do dějin a řídí je. Boží přítomnost se tak stává spásonosnou.

V Egyptě se i navzdory otroctví stal příslib daný Abrahamovi skutečností – Izrael se stal početným národem. Nyní chybí pouze naplnění druhého příslibu – dostat do vlastnictví zaslíbenou zemi. Pascha tedy připomíná uskutečnění prvního příslibu a počátek naplňování druhého. Začíná „exodus“.

Bůh bude jednat a působit s mocí, vykoná podivuhodné věci (Ex 13,17-14,31: přechod přes Rudé moře) a jeho lid bude jásat radostí (Ex 15,1-21).

3. Smlouva

Osvobozením Izraele z egyptského otroctví Bůh projevil svoji moc a sílu, svoji věrnost a shovívavost ke svému lidu.

Boží zásah se však nesoustředil pouze na osvobození, ale i na cosi hlubšího a životně důležitého – na to, aby se izraelský národ stal Božím lidem. Proto byla uzavřena smlouva mezi Hospodinem a Izraelem.

Pojem smlouva se užíval již dříve k označení vztahu mezi Bohem a Noem, mezi Bohem a Abrahamem. V tomto případě se však jedná o smlouvu s celým národem, s lidem, který má svou identitu a pevně daná právně-duchovní pravidla.

Smlouva uzavřená na Sínaji se stane prototypem všech ostatních smluv. Proroci budou vždy vybízet lid k zachování věrnosti této smlouvě, jejímž prostředníkem byl Mojžíš. Zachovávat věrnost Bohu tedy bude znamenat věrnost předpisům sínajské smlouvy (Ex 19-20).

Bude každoročně připomínána a obnovována v den letnic a při dalších zvláštních příležitostech, kdy se lid bude znovu navracet k Bohu a žít opět jako lid smlouvy.

Úmluva se stane základním motivem Božího působení a zaslíbená země nebude ničím jiným než radostí z plodů věrnosti Zákonu. **Smlouva jako zakládající statut prolíná všemi společenskými, politickými a duchovně-kultovními aspekty života izraelského lidu.**

Úmluva popsaná v knize Exodus byla uzavřena podle schématu, které se používalo v orientálním světě ve 2. tisíciletí př. Kr. mezi dvěma nerovnými smluvními stranami, typické například pro vládce a vůdce toho kterého národa, který byl ve válce poražen.

Smlouvy obsahovaly: úvodní část (preambuli) se všemi tituly vládce, historický prolog, odstavce dohody, podmínky **úschovy dokumentu** v chrámu a pravidelného veřejného předčítání, **dovolávání se požeňání** pro toho, kdo bude smlouvu dodržovat, a **svolávání zlořečení** na toho, kdo ji jakkoli poruší; dále **přisahu věrnosti** poddaného, **posvátný obřad** a závěr.

V kapitolách 19-24 jsou tyto jednotlivé části smlouvy obsaženy, přestože ne vždycky výslovně.

• Exodus (20,2) obsahuje představení panovníka: „Já jsem JHVH (Jahve), tvůj Bůh.“ Bůh se představuje přímo, nikoli obecně – JhvH je Bohem Izraele, a ne jiných národů, Bohem, který se zjevil otcům a pak Mojžíšovi v hořícím keři na hoře Sínaj.

• Pak pokračuje: „Já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví.“ V tomto historickém prologu se připomínají Boží spásonosné skutky a poukazuje se na Boží nadřazenost nad lidem.

• Desatero přikázání je vlastně deset odstavců dohody, deset slov smlouvy (Ex 34,28; Dt 4,13); není možné je chápat pouze z hlediska etického, coby dosažení morální a náboženské zralosti Izraele, ani nejsou obhajobou Boží nadřazenosti. Jejich přijetím Izrael uznává, že Bůh koná své dílo ku prospěchu svého lidu, a současně tím konkretizuje důvěru a upevňuje svůj vztah k Hospodinu, jenž ho zachránil. Zákon se stane zdrojem světla a života a bude ukazatelem cesty ke spáse. Spása je tudíž přímo závislá na zachování věrnosti těmto předpisům, k jejichž zodpovědnému dodržování byl člověk povolán.

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
Fax: 373 729 721
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz

Zákon není lidským výtvořem, ale Božím darem, neboť Bůh jako první volá Izrael ke spáse.

Dodržování zákona má také komunitní hodnotu – poslušnost Dekalogu ustanovuje lid jako takový, je základem jednoty Izraele.

Pro východní civilizace není těchto deset předpisů něčím úplně novým, **nová je pouze motivace jejich zachování, tzn. jejich souvislost s dějinami spásy.**

- Zákony se obvykle zapisovaly, aby se zabránilo jejich falšování a bylo možné je pravidelně předčítat. V Exodu (24,12) Bůh odevzdává desky zákona, na nichž je zaznamenáno desatero přikázání. Ty budou uchovávané ve schráně úmluvy spolu s manou a Áronovou holí, památkami na cestu pouští. Archa úmluvy byla znamením Boží přítomnosti. Každá bohoslužba tedy nejen přivolávala přítomnost Hospodina, ale zároveň připomínala znamení jeho zásahů do dějin a zvláštním způsobem se při ní zdůrazňovaly předpisy obsažené ve smlouvě.

- V Deuteronomiu (6,20-25) se po otcích vyžaduje, aby vyprávěli svým synům, o jaká nařízení a práva jde. Vysvětlení vycházelo ze vzpomínek na minulost – byli jsme faraónovými otroky v Egyptě a Hospodin nás vyvedl z otroctví. Od něho jsme obdrželi tyto zákony, aby nám bylo dobře po všechny dny a abychom si zachovali život.

Zákon tedy neslouží k omezování člověka, ale je osvobozující nabídkou. Ten, kdo se jím řídí, podává o tom svědectví. A skutečně v uvedeném úryvku z Deuteronomia končí otec své vyprávění tvrzením typickým pro toho, kdo se stal svědkem: „...jak tomu je dnes“, tzn. život jsme si zachovali a jsme šťastní.

Zákon je živoucí památkou, nikoli pouhou mrtvou vzpomínkou, je stále aktuální. Dějiny se tak stávají dějinami spásy.

- V Exodu (23,20-23) jsou popsána požehnání spjatá s touto smlouvou. Zpočátku panovalo období plné nadšení, v němž zachování věrnosti smlouvě ještě nečinilo problémy, proto převažuje výčet požehnání. Postupem času přibývalo nevěrností, protože ostatní spisy vztahující se ke smlouvě ponechaly větší prostor výčtu zlořečení (Dt 27-28; Lv 26).

- A konečně přísaha věrnosti je zpečetěna obřadem. Každá úmluva měla náboženský charakter, a proto byla její platnost vždy stvrzena obřadem, jenž jí dodával ráz posvátnosti a nezrušitelnosti. V Exodu 19,8 a 24,3.7 čteme o slavnostní přísaze lidu a o obětním obřadu. Lid byl kropen krví obětovaných zvířat a na památku uzavření smlouvy se zbudoval oltář. Pak následovala posvátná hostina, spolustolovníky byli kněží, zástupci lidu. Hostina symbolizovala plné společenství s božstvem (srov. Ex 24,1-11).

Takový vztah má mít Izrael k Hospodinu a chovat se podle jeho přikázání. Má se podobat Bohu, tzn. musí být lidem svatým, odloučeným od ostatních národů, jejichž mravy nemá napodobovat. Musí patřit výlučně Bohu, tj. být kněžským lidem schopným uznávat a ctít jediného a pravého Boha.

Pro Izrael je vyvolení k této smlouvě darem a výsadním právem, současně však zavazuje k věrnosti jedinému Bohu.

Smlouva je uzavřena po osvobození z otroctví a právě v tomto kontextu lze zákon chápat a žít. Výraz „Já jsem vás vyvedl z egyptské země“ se v bibli často opakuje a je zastoupen především v pasážích pojednávajících o legislativě jak v Exodu, tak v Levitiku, Numeri i Deuteronomiu.

Desatero přikázání je jakýmsi dialogem mezi Bohem a člověkem. Bůh jako první nabízí své přátelství, svou milost. Člověk uvážlivě odpovídá a ve smlouvě přijímá vzájemný závazek. Tak se historie stává dějinami smlouvy a spásy, v nichž Bůh a člověk prožívají vzájemný přátelský vztah.

4. Zlatý býček

Bůh lidu zakázal, aby si ho jakkoli zobrazoval. Bůh je natolik výjimečný, že si to člověk nedovede ani představit. Jedině tak bylo možné vyhnout se modlářství, které spočívalo ve snaze zajistit si za každou cenu Boží přítomnost. Respektování tohoto zákazu mělo zachovat důvěryplný vztah lidu k Bohu.

Izrael však sešel z pravé cesty a v okamžiku zbloudění – neboť nevěděl nic o Mojžíšově údělu a marně čekal na jeho návrat z hory – si odlil zlatého býčka jako znamení Boží přítomnosti (Ex 32). Úmyslem lidu nebylo opustit Jhvh, tento symbol mohl však být záhy zaměněn za skutečnou přítomnost Boží. Tím by se snížila vnímavost lidu ke všem budoucím dialogům s Bohem. Izrael tak vlastně manipuloval s Bohem a učinil z víry modloslužbu.

Býček či tele symbolizovali plodnost a sílu, zvláště v zemi Kanaan. Bůh vzplane hněvem a rozhodne se izraelský lid vyhladit, Mojžíšovi ale nabídne, že z něho udělá velký národ.

Mojžíš se stává přímělcem a projeví s lidem solidaritu. Prosí Hospodina, aby se

rozpomněl na to, že Izrael je jeho lidem, připomíná mu důvody, pro které stojí za to zachovat Izrael i nadále jako svůj vyvolený lid (Ex 32,11-14). **Jde o dojmavý popis postavy Mojžíše coby Božího přítele a přítele svých bratrů – Mojžíš je předobrazem Ježíše. Mezi Mojžíšem a Bohem se tak upevní důvěrný a silný vztah, který se promění v přímluvu. Právě tady se projeví veškerá hloubka jednoty existující mezi Bohem a Izraelem, kterého zastupuje Mojžíš. Bůh i Mojžíš jsou živé a konkrétní osoby, které na sebe v plnosti vzaly závazky smlouvy.**

Kniha Exodus tedy popisuje první část vyjití z otroctví ke svobodě zázračným přechodem přes Rudé moře, pak cestu pouští až k hoře Sínaj a uzavření smlouvy. Seznamuje nás neustále s projevy Boží velikosti, ale i se zatvzeleností lidu nenavýklého svobodnému životu a především vzájemnému vztahu důvěry. Exodus se stal pro izraelský národ školou, v níž se učí spoléhat na Boha.

LEVITICUS

Kniha Leviticus je knihou Levitů, knihou lévijskou neboli kněžskou.

Levité byli potomci Léviho, jednoho z Jákobových synů, jimž bylo vyhrazeno vykonávání bohoslužeb pod vedením Árona, velekněze, a jeho potomků také náležejících ke kmenu Lévi.

Proto tato kniha obsahuje bohoslužebné řády a předpisy, zmiňuje se o rozmanitých typech obětí, o uvádění kněží do úřadu a o svátcích a slavnostech během roku. Kromě toho uvádí i všechna etická a obřadní nařízení usměřující chování Izraele coby svatého lidu, tj. odloučeného od ostatních národů. Mnohé předpisy se týkaly zvyků té doby, jejichž prostřednictvím se veřejně prezentoval náboženský život.

Velmi důležité místo zaujímají sbírky norem týkající se slavení bohoslužby, stavu čistoty či svatosti, jenž se vyžadoval pro účast na obřadech:

kap. 1-7: obětní řády

kap. 8-10: kněžské řády

kap. 11-15: očišťovací řády

kap. 16: řád pro den smíření

kap. 17-26: sbírka morálních a jiných řádů

kap. 27: předpisy o slibech a darech, příp. vyplácení

„Být svatí, protože Bůh je svatý“, výraz, který se objevuje často, je chápán natolik intenzivně, že zahrnuje nejen náboženskou a morální sféru, ale i sféru fyzickou. V těchto rádech tedy nacházíme jak morální ustanovení, tak i prosté předpisy pro přinášení obětí. Mnohé situace se považovaly za nečisté, i když nebyly závislé na vůli jedince, neboť patřily do běžného života (jako např. biologické pochody), nemoci, a dokonce i dělení zvířat na čistá a nečistá.

Mezi těmito normami se však nacházejí ustanovení vyloženě morálního charakteru jako „...budeš milovat svého bližního jako sebe samého...“ (Lv 19,18), přikázání, které bude v Deuteronomiu (6,5) připojeno k přikázání milovat Boha.

Nesmíme zapomenout na hluboce náboženskou povahu všech těchto předpisů. **Smlouva měla být co nejkonkrétnější a zahrnovat všechny aspekty života.** Postupem času, díky rozvoji mentality a kázání proroků, získají tyto požadavky niternější dimenzi, aniž by to něco ubíralo na vnějším a společenském (komunitním) významu, který měly pouze elementy týkající se výhradně bohoslužby ve specifickém historickém kontextu. Šlo o problematiku, kterou pak musela řešit rodící se církev, a to se neobešlo bez silného napětí.

NUMERI

Tato kniha vypovídá o cestě izraelského národa pouští. Izrael bude po odchodu z Egypta žít čtyřicet let na Sínajském poloostrově a povede kočovný život. Jedná se o období zkoušky, v němž Hospodin vícekrát projeví svoji moc a trpělivost s lidem „tvrde šije“.

Po zázračném přechodu Rudým mořem zamíří Izrael k hoře Sínaj (na jihu Sínajského poloostrova), kde se Mojžíšovi Bůh zjevil poprvé, a právě zde bude uzavřena smlouva (*tato část je popsána v Exodu*).

Izraelci se dlouhou dobu potulovali v oblasti Kádeše na severovýchodě a odtud pod vedením Mojžíše zamířili na sever. Na východě obešli Mrtvé moře a dostali se do země Móab, nedaleko Jordánu v úrovni města Jericha.

BKš

Biblická korespondenční škola

Koinonia Jan Křtitel
Oáza – Plzeň

Budilovo nám. 1
321 00 Plzeň-Litice
Tel.: 377 828 180
Fax: 373 729 721
E-mail:
bks@koinonia.cz
Web site:
www.koinonia.cz

Na základě těchto etap můžeme **knihu rozdělit na tři velké bloky:**

a) kap. 1-10: Na Sínaji (na Sínajské poušti). Sčítání kmenů a další předpisy, ustanovení náboženského charakteru, slavení hodu beránka (velikonoc) u příležitosti prvního výročí odchodu z Egypta.

b) kap. 11-25: Tažení ze Sínajské pouště a pochod pouští v několika etapách směrem do Kádeše, průzkum zaslíbené země, další část obřadních předpisů pro kněze a levity, odchod z Kádeše do země Móab.

c) kap. 26-36: Nové sčítání lidu a předání pravomoci Jozuovi, dobytí některých oblastí Zajordání, kde se rozhodnou usadit některé kmeny (Rúben, Gád a část kmene Manases), seznam izraelských stanovišť od odchodu z Egypta až po Moábské pustiny, příkazy o dědických právech levitů a vdaných žen.

Tato kniha se nazývá **Numeri**, **neboť v prvních čtyřech kapitolách je zmínka o sčítání Izraelitů** podle příslušných kmenů a rodin.

Sčítání izraelské pospolitosti se týkalo pouze jednotlivců mužského pohlaví od dvacetiletých výše, každého, kdo byl v Izraeli schopen vycházet do boje. Jeho cílem bylo dozvědět se, jaká je skutečná síla izraelského národa, který nyní opouštěl úpatí hory Sínaj a směřoval na sever, aby dobýval zaslíbenou zemi. Tam pak narazí na odpor místního obyvatelstva.

Vypráví se zde vlastně o pochodu izraelského lidu na sever.

Cesta pouští je zdrojem problémů a lid často reptá proti Hospodinu i proti Mojžíšovi, nesoucí zodpovědnost za to, že lid uvedli do tohoto hořkého dobrodružství. **Odpovědí na vzdor a vzpoury jsou výstražné Boží tresty. Mojžíš se přimlouvá za svůj národ**, aby utišil Hospodinovo rozhořčení a hněv rozpoutaný nevěrností lidu.

Poušť byla pro Izrael školou, v níž se měl lid naučit důvěřovat Bohu (srov. Dt 8,15-16), místem pokoření, na němž dochází k očistě od stesku po minulosti a od pokušení vrátit se zpět do Egypta, do otroctví. Víra lidu je zde posilována a víc než dříve se opírá o slovo a přísliby Jhvh.

Naučit se mít v Boha důvěru – v tom tkví hluboký význam cesty pouští. Bez tohoto předpokladu by se Izrael nikdy nestal svobodným a svatým lidem.

Poušť se bohužel stala také místem nevěrnosti a vzdoru. Izrael však zůstane i nadále vyvoleným národem, protože Boží rozhodnutí jsou neodvolatelná. **Pouze ono pokolení, které vyšlo z Egypta, nevstoupí do zaslíbené země, a Bůh dopustí, aby kmeny bloudily pouští po čtyřicet let, dokud nezemřou všichni ti, kdož oplakávali život v Egyptě** (kap. 14). Číslo čtyřicet má symbolickou hodnotu, označuje trvání již dospělé generace.

Jen nová generace zrozená na poušti nebude oplakávat nikdy nepoznané zotročení. **Nový lid, který vyrostl s důvěrou v Boží vedení, může vstoupit do zaslíbené země a stavět se na odpor pokušením modlářství.** Pouze Káleb a Jozue vstoupí spolu s tímto novým pokolením, protože zůstali věrní a důvěřovali Bohu (kap. 13-14).

Jozue se stane po Mojžíšovi novým vůdcem lidu.

I Mojžíš v tomto období urazí Hospodina, pravděpodobně projevem netrpělivé nedůvěry, a bude potrestán (Nu 20,12). **Do zaslíbené země nevstoupí, ale zahlédne ji jen zpozdálí** (Nu 27,12-14).

Všechny tyto události se prolínají s kapitolami obsahujícími nařízení, která Mojžíš vydal v těchto letech života na poušti.

V knize jsou zaznamenány **dvě skutečnosti s velkým prorockým významem – bronzový had** (Nu 21,4-9) a **Bileámovy výroky** (Nu 22-24).

První příběh vypráví o bronzovém hadu, kterého Mojžíš připevnil na žerď a jenž se stal nástrojem osvobození pro uštknuté jedovatými hady. Hospodin je poslal na lid, protože mluvil proti Bohu. Vztyčený had na poušti je symbolem Ježíše, jenž bude vyvýšen na kříži (srov. J 3,14-15).

Druhá epizoda se týká pohanského věštce Bileáma, jehož si k sobě povolá Balák, moábský král, aby proklel Izrael, a zabránil mu tak vniknout na jeho území. Bileám nebude moci Izraeli zlořečit, ale pouze mu žehnat. Při svých průpovědích vyřkne, že vyjde hvězda – znamení, že jeden z Jákobových potomků porazí své nepřátele. Nejprve David a pak Ježíš budou touto hvězdou. Na tento výrok se odvolávají mudrci, kteří přišli do Jeruzaléma poklonit se Mesiáši: „Viděli jsme na východě jeho hvězdu...“ (Mt 2,2).

DEUTERONOMIUM

Poslední kniha Pentateuchu **obsahuje několik Mojžíšových promluv, které pronesl na východ od Jordánu těsně před vstupem izraelského lidu do země zaslíbené.**

Deuteronomium znamená „Druhý zákon“ či „Opakování zákona“. Definitivní redakce spadá s největší pravděpodobností do 6.-5. stol. př. Kr.

V podstatě jde o **tři promluvy.** V první Mojžíš připomíná význačné události života na poušti (1,64-4,40), ve druhé lidu opakuje zákon a jeho ustanovení s příslušnými požehnáními a zlořečeními (4,44-28,69), třetí promluva je výzvou k věrnému dodržování smlouvy (29-30).

Poslední kapitoly (31-34) zahrnují předání vůdcovství Jozuovi, Mojžíšovu píseň a požehnání i jeho smrt.

V této knize je pravděpodobně obsaženo **obnovení sínajské smlouvy, k němuž došlo na moábských pustinách** po několika vítězstvích nad Síchonem, králem Chešbónu, a nad Ógem, králem Bášanu (připomínají se v Dt 2-3).

A vskutku v Deuteronomiu 28,69 nalezneme zmínku o obnovení smlouvy v moábské zemi po uzavření smlouvy na Sínaji.

Účel Mojžíšových promluv k lidu není výchovný, Mojžíš chce lid pobídnout k zachování věrnosti smlouvě.

Jednotlivé zákony jsou předkládány s otcovským přístupem, se sliby i hrozbami. Mojžíš mluví buď v první, nebo ve druhé osobě množného čísla (my, vy), aby tím zdůraznil, že ti, kterým byla řeč určena, byli do událostí přímo vtaženi.

Důraz je kladen na neměnné Boží vyvolení, na něž je nutné odpovídat věrností zákonu, milující Hospodina celým srdcem, celou duší a celou silou (srov. Dt 6,5).

Mojžíš dále upozorňuje, že Bůh Izraeli vždycky dá osobnosti jako on, které budou lidu připomínat smlouvu a povinnosti z ní vyplývající. Tak se nebude moci Izrael vymlouvat, že pro svou nevěrnost na sebe přivolá Boží trest.

Mojžíš prorocky pronese, že bude povolán „prorok jako já“ – v tomto výroku církev spatřuje Ježíše, nového Mojžíše (srov. Dt 18,15; Sk 7,37).

Naslouchat, pamatovat, dodržovat jsou tři slovesa, která se v Deuteronomiu často objevují.

„Naslouchej, Izraeli“ slově smlouvy; „pamatuj, Izraeli“ na divy, které Hospodin vykonal a nezapomeň na svou nevděčnost; „dodržuj a zachovávej, Izraeli, zákony“. Toto jsou nabádání, která vlastně shrnují Mojžíšovu duchovní závěť a ještě dnes si uchovávají pro celý Boží lid svou platnost.

ÚKOLY

1. Porovnejte Dekalog zapsaný v Exodu s Dekalogem z Deuteronomia (vypracujte jednoduchou srovnávací tabulku).

2. Vyhledejte, podtrhněte a vypište jednotlivé části, které tvoří smlouvu uvedenou v Deuteronomiu dle schématu smlouvy rozepsané v této lekci.

3. Najděte v probraných knihách tři předobrazy Ježíše (vyjma již jmenovaných v textu) s příslušnými biblickými citacemi z Nového zákona.